

RESSENYES INDIVIDUALS

CASASSES, Enric: *Notícia de la poesia catalana: Dels orígens al segle vint*, Barcelona: Empúries, 2024.

JOSEP IGNASI VIVES I ORTIZ

La Salle URL

josepignasi.vives@students.salle.url.edu

Deia Bauçà que la minúcia de fer un vers pot no ser-ho, gens ni mica, i és ben bé que Casasses en aquest llibre proposa un viatge a través dels moments més brillants i crucials de la poètica catalana a fi de constatar-ne no tan sols l'heroisme silenciós que l'ha fet perdurar, sinó també, i sobretot, la puixança i la lucidesa d'un seguit d'autors i de textos que bé mereixen pertànyer a les millors antologies universals.

Originalment, aquest llibre havia de ser un epíleg per al florilegi bilingüe de poetes catalans del segle XX que preparava Orlando Guillén farà vora vint anys. Aquest compendi finalment quedà inèdit. Ara Casasses n'ha reprès l'esperit i ofereix en aquesta obra independent un repàs de les grans fites de les lletres catalanes, des de Llull fins a Maragall, que l'autor considera frontissa capaç de junyir la tradició prèvia i la posterior. El resultat és una obra divulgativa i amena, però alhora sofisticada, inspiradora i magistral. Amb un estil sempre enginyós, Casasses ofereix un anecdotari brillant i una eloqüent selecció de passatges i versos que anima el lector a aproximar-se als grans poetes catalans amb l'esperit delerós de saviesa. Aquesta és una de les grans forteses del volum: suscita noves idees i línies d'interpretació de textos canònics.

L'obra té dotze capítols. S'hi combinen abordatges gairebé monogràfics i capítols de transició que proven d'emmarcar els principals fenòmens històrics i els moviments culturals que han anat vertebrant l'evolució de la poesia en català. Casasses comença remarcant la importància de Llull dins la tradició. Recorda amb encert les paraules de Palau i Fabre, que remarcaven que la literatura catalana començava pel cim. Llull n'és la pedra de toc: en marcà el to i el nivell, i encara

avui «manté inflades les veles de la llengua» (p. 112). Per a Casasses la saviesa lul·liana sobrepassa els marges del cristianisme i es revela universal, sobretot en un temps que l'autor descriu com el del tot és ara i res, ara que és tard. Sempre Vinyoli! Aquesta mena d'excursos i confessions còmplices, ben filades i suggeridores, doten l'obra de Casasses d'un carisma especial; és alhora lliçó instructiva i sacseig de consciència. A voltes, l'autor no evita el to polèmic, com quan critica l'èxit de l'imaginari decimonònic que dibuixà una Catalunya eterna cristiana monolítica i ofereix un repàs simpàtic però moralitzant del lligam històric complex entre la catalanitat i el catolicisme.

Als capítols següents analitza els vincles inestimables amb la lírica provençal, arcàdia feliç i fang primigeni de les lletres catalanes, així com la riquíssima prosa gòtica de València. Amb una enginyosa tria de versos, mostra la riquesa del viver literari d'aquell temps d'emergència i esclat cultural que cristal·litzà i s'emancipà plenament amb Ausiàs March, pare també de la intempèrie de la modernitat que tan bé va entrellucar Vinyoli.

Però la catalanitat fou precoç en tot; també en la decadència. L'autor repassa la poètica barroca, gairebé sempre anònima i popular, fruit d'un context en què les elits es castellanitzaren a marxes forçades, i reivindica el valor d'aquestes composicions enjogassades i humils, obres d'un temps «més de guix que d'alabastre» (p. 101) en què els il·lustrats sostingueren la dignitat cultural catalana. Critica amb vehemència que els literats del XIX l'anatematitzessin per tot allò que revelava d'empobriment i de sotmetiment lingüístic, però sobretot pel seu exitós caràcter irreverent. Casasses defensa amb exemples que l'esperit barroc s'ha mantingut ben viu, especialment perquè fou bressol de romàntics.

Casasses descriu com aquella foscúria esdevingué revifalla amb l'adveniment dels ideals romàntics, que provocaren «una epidèmia de fe en el treball» (p. 160). Planteja que aquella embranzida es manté encara ben viva i que continuem immersos en el corrent romàntic: el que nasqué amb la llavor de la Renaixença encara és l'espurna que anima els autors catalans. I malgrat les tensions d'una Catalunya canviant, que Casasses apunta amb encert, l'eclosió de la cultura d'elit anà de la mà de l'enfortiment popular, i en un lapse de temps força breu els progressos de la catalanitat foren colossals. L'autor ofereix una sòlida introducció a la figura cabdal de Verdager, romàntic fecund de curiositat insaciable, poeta càlid i humà, capaç d'arribar a tots els estrats del país i de contagiar el caràcter irredempt i la devoció d'un creient d'elevadíssima moralitat. Si bé tot el llibre és un constant fer-venir-ganes-de-més, els paràgrafs dedicats a Verdager destil·len una passió superior.

S'hi explora també el fenomen de la Renaixença i com la quinta essència dels seus ideals cristal·litzà brillantment en el Modernisme. En aquell temps de profetes de l'abstracció i de la imaginació desbridada s'hi donà una plenitud artística sense precedents. Paga la pena repassar com Casasses critica els *pentarques* que aspiraren a liderar espiritualment la Catalunya noucentista, especialment Eugeni d'Ors. Li critica amb duresa l'anatematització del Modernisme —del qual el fa botxí— i la imposició forçada d'un Noucentisme suposadament més hel·lènic

però al capdavall pseudoracionalista i rococó. Però, com resa la frase del monument a Pujols que s'eleva davant del Museu Dalí: «El pensament català rebrota sempre i sobreui als seus il·lusos enterradors». Casasses també reivindica l'encert d'aquella fallera per traduir al català com a mecanisme d'importació literària; va permetre establir un diàleg fecund amb el Romanticisme alemany, clau per a l'escat de poetes com ara Maragall, Riba i Vinyoli.

Finalment, Casasses dedica bells mots a Maragall; n'il·lustra la transcendència i la saviesa pregona. Atraiu l'anàlisi que fa de la correspondència entre Maragall i Caterina Albert, així com la del declivi i la seva caiguda en desgràcia després que el conservadorisme i el catolicisme més oficialista l'acabessin repussant per la nitidesa del seu clam per a la dignificació del poble i per la seva espiritualitat etèria d'encuny alemany. En definitiva, si bé no és sistemàtica, l'obra ofereix una panoràmica excel·lent. A cavall entre la divulgació i l'assaig personal, Casasses torna a fer gala de l'enorme agudesia intel·lectual a què ens té acostumats. El llibre relliga per sempre el lector amb les belles lletres catalanes i l'impulsa a emprendre recerques i lectures majors.

BONNER, Anthony: *Estudis lul·lians (1978-2019)*, Barcelona, Palma: Edicions Universitat de Barcelona, Edicions Universitat de les Illes Balears, 2022; «Col·lecció Blaquerna» 14.

MARIBEL RIPOLL-PERELLÓ

Universitat de les Illes Balears, Càtedra Ramon Llull
mrp983@uib.cat

És tradició que procedeix de Ramon Llull mateix la confecció de seleccions i d'antologies i resums miscel·lanis per ajudar els lectors aprenents a orientar-se entre els espessos boscos lul·lians. El conegut *Electorium* del deixeble Tomàs Le Myésier, juntament amb el *Breviculum* il·luminat amb les 12 vinyetes biogràfiques del mestre Ramon Llull, n'és, sens dubte, la mostra de referència. L'any 1977, fa gairebé mig segle, es publicava a *Studia Lulliana* (aleshores *Estudios Lullianos*) l'article «Problemes de cronologia lul·liana». El signava Anthony Bonner (Nova York, 1928), crític i compositor musical nord-americà establert a Mallorca des de la dècada dels cinquantes del segle xx, que iniciava, així, una llarguíssima i profunda trajectòria de més de quaranta anys en l'estudi, l'edició i la traducció de l'obra de Ramon Llull. El volum *Estudis Lul·lians* (1978-2019), que constitueix el número 14 de la Col·lecció Blaquerna —editada conjuntament per la Universitat de Barcelona i la Universitat de les Illes Balears—, és el manual d'ús imprescindible per a qui es vulgui apropar a la cultura lul·liana des del rigor científic i l'experiència que aporten 41 anys d'investigació i de recerca sostinguda i perseverant. El volum no és una recopilació de tots els treballs de Bonner dedicats a la qüestió,